

Blanca-Ana Roig Rechou, Isabel Soto López e Marta Neira Rodríguez (coords.). 2009. *A poesía infantil no século XXI (2000-2008)*. Vigo: Edicións Xerais de Galicia/Fundación Caixa Galicia. 427 pp.

É recorrente nos estudos que se achegan á produción dirixida ao lectorado infantil e xuvenil a insistencia en que a poesía, xunto co teatro, é o xénero menos visitado polos creadores tanto no sistema literario galego coma noutros próximos. Esta debilidade maniféstase tamén no terreo dos estudos, de aí que a Rede Temática “As Literaturas Infantís e Xuvenís do Marco Ibérico e Iberoamericano” (LIXMI), atenta ás feblezas e baleiros da investigación en Literatura Infantil e Xuvenil, teña elixido esta temática para un dos monográficos que anualmente edita. É o caso d’*A poesía infantil no século XXI (2000-2008)*, coordinado por Blanca-Ana Roig Rechou, Isabel Soto López e Marta Neira Rodríguez.

Entre os aspectos máis salientábeis da obra cabe destacar a perspectiva integradora, na que os investigadores participantes dos diferentes ámbitos lingüísticos ofrecen panorámicas da produción poética que viu a luz na primeira década do século e numerosos comentarios para a formación lectora de obras seleccionadas e representativas desta produción, amparadas pola incuestionábel calidade literaria. O carácter multicultural e de convivencia harmónica plásmase tamén no plurilingüismo da obra que, coa excepción da lingua vasca, que vai acompañada da súa tradución, ofrece os traballos nas linguas orixinais, o que permite que o volume abra posibilidades de intercomprensión, respecto e diálogo en igualdade de condicións fóra das fronteiras galegas. A isto hai que engadir o feito de que dende as metodoloxías máis actuais, os traballos configuran elos dunha cadea que ten como obxectivo primordial a elaboración dunha historia comparada da Literatura Infantil e Xuvenil ibérica, aínda que non por iso se deixa de atender tamén a outros sistemas europeos e iberoamericanos. Unha ferramenta fundamental para que os mediadores (docentes, pais, bibliotecarios, investigadores...) desenvolvan con garantías o seu labor de mediación entre o libro e a lectura, ao ofrecerlles unha actualización sobre as principais liñas que a poesía seguiu no marco temporal acoutado, achegarlles a evolución nas diferentes literaturas ibéricas e un estudo de textos seleccionados, converténdose así nun útil canon e nunha guía imprescindíbel para este labor.

Dende o punto de vista da estrutura, o volume ábrese cunha introdución na que se adiantan de modo moi xeral os contidos da obra, seguida do estudo teórico de Pedro C. Cerrillo (Universidad de Castilla-La Mancha) “Sobre poesía infantil y juvenil” no que, baseándose na teoría historicista, desenvolve o concepto de poesía lírica e se centra na importancia destes textos no ámbito escolar, incidindo no valor da poesía para fomentar o espírito crítico e educar na sensibilidade, amparado nunha boa selección de textos susceptibles de seren lidos por un público infantil pero tamén por un destinatario universal.

No referido ás panorámicas, a primeira é a de Jesús Díaz Armas (Universidad de La Laguna), “La poesía en el siglo XXI en el ámbito castellano”, na que ofrece un esclarecedor repaso pola produción lírica deste ámbito, da que salienta o incremento e consolidación que está a experimentar na etapa estudada. Dende un punto de vista sistémico, céntrase nas institucións que máis incidiron na poesía infantil e xuvenil e chama a atención sobre a importancia de elementos canonizadores como as antoloxías e os premios, para rematar marcando algunhas das tendencias máis interesantes dende o punto de vista da innovación, como por exemplo a poesía xuvenil pensada para captar o público adolescente e a poesía infantil de carácter experimental, uns produtos nos que os creadores empregan elementos vangardistas para dirixirse aos máis pequenos. Marca como tendencia xeral nesta produción o eclecticismo e a convivencia da tradición e a modernidade.

A seguir, Caterina Valriu (Universitat de les Illes Balears) en “La poesia infantil en el segle XXI (2000-2008) en llengua catalana” chama a atención sobre o aumento da produción, a sinxeleza dos volumes e a coherencia entre texto e ilustración, na que salienta o peso da tradición da poesía oral e a importancia de autores como Miquel Desclot, Joana Raspall e Lola Casas. Ademais de sinalar algúns dos temas máis recorrentes, como a defensa da natureza e a condición humana, tamén repasa algúns dos múltiples recursos estilísticos presentes nesta produción, dende os máis sixelos, como a onomatopea, até os máis abstractos, como a alegoría. Remata reivindicando a necesidade de que se produza unha maior implicación dos mediadores na difusión e visibilización destas obras, para que abandonen o reducido espazo no que están relegadas.

Baixo o título “A poesía infantil no século XXI en Galicia”, Blanca-Ana Roig-Rechou, Eulalia Agrelo Costas e Marta Neira Rodríguez (Universidade de Santiago de Compostela) ofrecen abondosos datos cuantitativos da produ-

ción poética infantil e xuvenil galega en comparación coa produción narrativa que demostran a debilidade do xénero lírico. Partindo das teorías sistémicas, repásase o desenvolvemento desta produción, encadrándoa en catro modalidades: “poesía é xogo”, “poesía é música”, “poesía é conto” e “poesía é maxia”. Coméntase en cada grupo o canon potencial e ofrécese un canon selectivo, dado que salientan aquelas obras que se distinguen pola calidade formal e temática. Abórdase así a obra de autores e autoras de gran prestixio no corpus poético infantil e xuvenil galego actual como Antonio García Teijeiro, Antón Cortizas, Gloria Sánchez, Xoán Babarro e Helena Villar Janeiro. Complementábase este aspecto cun pormenorizado achegamento a diferentes antoloxías e a algunhas traducións a outras linguas, establecendo unhas conclusións finais moi reveladoras dos diversos factores que están contribuíndo á verdadeira consolidación do xénero poético.

A panorámica portuguesa corre da man de José António Gomes (ESE-Instituto Politécnico do Porto), Ana Margarida Ramos (Universidade de Aveiro) e Sara Reis da Silva (Universidade do Minho), baixo o título “Tendências da nova poesia portuguesa para a infância (2000-2008)”. Nela establecen e describen as principais liñas da poesía contemporánea para a infancia, dando conta, pormenorizadamente, dos autores e tendencias máis relevantes. Destacan a continuidade na edición e a calidade das obras, indicando como a poesía infantil e xuvenil portuguesa goza dunha longa tradición. Partindo dos precedentes máis inmediatos salientan a gran vitalidade desta poesía e o afán canonizador das abondosas antoloxías publicadas. Dáselle unha especial relevancia á produción de creadores de longa traxectoria como António Torrado ou Alice Vieira, a carón doutros máis novos como João Pedro Mésseder ou António Mota. O mundo natural, a denuncia e a crítica social, a influencia da literatura popular, a valorización da amizade, a liberdade, a imaxinación ou os xogos lingüísticos son trazos marcados como aspectos recorrentes desta poesía, do mesmo xeito que o recurso á reinvención verbal dos creadores na busca de novos signos lingüísticos. Péchase este interesante estudo salientando a preocupación mostrada nos últimos anos polas editoras no coidado gráfico e artístico das ilustracións dos poemarios.

Do ámbito vasco encárganse Manu López Gaseni e Xabier Etxaniz (Universidade do País Vasco) que, nun estudo de máis reducida extensión e baixo o título “Euskal haur poesia XXI. Mendean/A poesía infantil vasca no século XXI”, destacan dende un punto de vista cuantitativo a escaseza de

poemarios publicados e o carácter continuísta das tendencias poéticas vascas, rotas polas propostas de Juan Kruz Igerabide, introdutor de formas breves como o *haiku*.

Complementando estes estudos do marco ibérico inclúense tamén análises como o da poesía alemá, realizado por Veljka Ruzicka Kenfel (Universidade de Vigo), no cal se fai un resumo histórico no que se salientan datos de interese como os que se extraen dos textos dirixidos aos nenos da Alemaña nazi, seguindo dalgunhas das principais tendencias dende a segunda metade do século XX, para rematar cunha cuestión de carácter práctico como a tradución dun dos autores máis populares en lingua alemá, Hans Manz. A seguir, Vera Teixeira de Aguiar (PUCRS) e João Luís Ceccantini (UNESP-FCL Assis) repasan as tendencias máis representativas da poesía infantil brasileira en “Poesia brasileira para crianças: uma ciranda sem fim”, na que atenden a un criterio historicista e poñen énfase nos autores e obras máis divulgados en detrimento das propostas máis actuais. Un interesante repaso que está amparado pola reprodución de estrofas de numerosos poemas que exemplifican os datos ofrecidos polos investigadores. Péchase este apartado con “Introducción á poesía infantil inglesa do século XXI”, de Celia Vázquez García (Universidade de Vigo), na que se repasan aspectos de autores incluídos en antoloxías ou daqueles considerados clásicos no ámbito británico, ampliando a nómina a outros que, escribindo principalmente para adultos, tamén o fixeron esporadicamente para a infancia. Resulta de grande interese o modelo denominado “poesía de barrio suburbano”, vinculado con manifestacións culturais de grande actualidade como o *hip hop* ou a música *rap*, movemento que, ademais da importante renovación que representa para o xénero, tamén o é como proposta atractiva para captar ao potencial lectorado infantil e xuvenil.

De cariz diferente e complementando as achegas anteriores inclúese o estudo “La ilustración en la poesía infantil gallega del siglo XXI (2000-2008)”, de Mª Jesús Agra Pardiñas, Carmen Franco Vázquez e José Mª Mesías Lema (Universidade de Santiago de Compostela), no que deseñan as principais tendencias da ilustración inserida nos poemarios publicados en Galicia durante o período estudado e reflexionan sobre as potencialidades dos talleres de ilustración e poesía para sensibilizar o lectorado infantil e xuvenil. Coa análise das obras seleccionadas ofrécese unha perspectiva novidosa, na que o carácter visual e artístico amosa as súas potencialidades, nun enriquecedor diálogo co literario.

Un apartado sempre presente nos monográficos que edita a Rede Temática LIX é “Unha selección para a educación literaria”, no que se reúnen as fichas bibliográficas de setenta e catro obras do marco ibérico e doutros ámbitos lingüísticos. Unha escolma que reúne os títulos máis representativos e que é unha ferramenta de referencia para os mediadores. Desta selección bebe o apartado final do volume, o configurado polos “Comentarios para a formación lectora”, no que se reúnen unha ducia de estudos pormenorizados doutras tantas obras, realizados con rigor e profundidade por integrantes da Rede Temática ou investigadores convidados. É o caso da proposta de Pedro C. Cerrillo con *Estelas de versos*, de Rafael Cruz-Contarini e Antonio García Teijeiro; Caterina Valriu con *Més música, mestre!*, de Miquel DescLOT, e *Escaleta al vent*, de Joana Raspall; Eulalia Agrelo Costas con *Amar e outros versos*, de Ana María Fernández, e *Aire sonoro*, de Antonio García Teijeiro; Veljka Ruzicka Kenfel coas traducións á lingua galega de *Struwelpeter*, de Heinrich Hoffmann, e *Max und Moritz*, de Wilhelm Busch; Mari Jose Olaziregi con *Hosto gorri, hosto verde/ Hoja roja, hoja verde*, de Juan Kruz Igerabide; Alice Áurea Penteadó Martha con *Zum-zum-zum*, de Lalau; José António Gomes, Ana Margarida Ramos e Sara Reis da Silva con *O limpa-palavras e outros poemas*, de Álvaro Magalhaes, e *Pó de estrelas*, de Jorge Sousa Braga; Xabier Etxaniz Erle e Manu López Gaseni con *Pupuan trapua*, de Xabier Olaso; e Jesús Díaz Armas con *Letras para armar poemas. Antología de poesía*, editada por Ana Pelegrín.

Por todo o dito, ponse nas mans dos mediadores un valioso e útil material que contribúe a encher un baleiro no estudo da poesía infantil, a cal conta cunha importante tradición literaria e un número considerábel de autores e autoras xa moi recoñecidos. Demóstrase tamén que a poesía é un xénero en auxe nas diferentes panorámicas descritas e que esta obra posúe o importante valor de recoller a tradición máis próxima e de abranguer os oito anos que leva o século XXI, seguindo de cerca a produción máis recente, o cal non é frecuente. Non obstante o medo á perspectiva histórica non parece empecer as iniciativas desta Rede Temática, como teñen demostrado en entregas anteriores desta serie de monografías, que van camiño de se converteren en materiais de referencia para o estudo da Literatura Infantil e Xuvenil do marco ibérico e iberoamericano.

Ana Belén Moreda Rodríguez